

Üstad Mutahharî'nin Düşüncesinde Mehdeviyet ve İntizâr

Doç. Dr. Hüseyin Sûzençî

Özet

Hiz. Mehdi'nin kıyamı ve evrensel vaadin intizârı şuna benzer çeşitli polemiklerle karşı karşıyadır: Kâmil adalet ahirette tahakkuk edecekse dünyada adil ve evrensel bir hükümetin kurulmasına ne gerek var? Fereci beklemek neden amellerin en üstünü sayılmıştır? Oysa "bekleyiş" kategorisi, "amel etme" kategorisine dâhil bile değildir, buna rağmen nasıl en üstün amel olabilir? Hiz. Mehdi'nin (a.f) tek evrensel hükümeti hususundaki görüşlerimiz dikkate alınarak günümüzdeki evrensel olma meselesine dair bir görüşe ulaşmak mümkün müdür?

Zuhurun şartı dünyanın zulümle dolması ise bizim ıslah çalışmalarımız zuhuru geciktirmez mi? Eğer bizim ıslah çalışmalarımız insanın tekâmül seyrini şekillendiriyorsa o zaman vaat edilmiş Mehdi'ye (a.f) ne gerek vardır?.. vb. Bu makalede bu tür soruları Üstad Murtazâ Mutahharî'nin düşüncesine bakarak cevaplamaya çalıştık.

Anahtar kelimeler: Mutahharî, Mehdi, Mehdeviyet, intizâr, bireyin asaleti, toplumun asaleti, hak ve batıl, gaybî yardım, evrensel olma, evrensel vaadin gerçekleşmesi.

Giriş

Vaat edilen Mehdi'nin (a.f) zuhuru ve intizâr konusu çeşitli boyutlarıyla polemik konusu olmuştur. Bunlardan bazıları:

1. Mehdi'nin kıyamının gerçekleşmesi hususunda zikredilen en önemli felsefe, kapsamlı ve geniş çaplı bir adaletin tahakkukudur. Meadın gerekliliğinin sebeplerinden birinin de bu olduğunu ve dünyanın yalnızca geçici bir ev, nihâî amacın ahiret olduğunu dikkate alırsak bu durumda dünyada kapsamlı bir adaletin gerçekleşmesine ne gerek vardır ve neden bu dünyada adalet bekleyişi içinde olalım?

2. Ayetlerde ve hadislerde bazı amellerin özel bir yeri vardır: Namaz dinin direği olarak bilinmiştir, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma diğer hükümlerin sağlamlaştırmasını sağlar vb. Bu arada fereci bekleyiş ise amellerin en üstünü sayılmıştır. İntizârın neden böyle bir konumu vardır? Dikkat edilirse diğer konularda fiil, icâbîdir (müspet) ve

girişim gerektirir. Oysa intizâr, selbî (menfî) bir fiildir, girişimde bulunmamak ve beklemektir. Nasıl oluyor da “bir şey yapmamak”, “en önemli ve en üstün iş” olarak bilinebiliyor?

3. Bugünlerde ciddi olarak işlenen konulardan biri evrenselleşmedir. Mehdi (a.f) hükümetinin de evrensel bir hükümet olduğunu biliyoruz. Onun kıyamının evrensel bir felsefesi vardır. İslâmî evrenselleşme modelinin işte bu Mehdi (a.f) hükümeti olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakılacak olunursa evrenselleşme başka bir renge ve kokuya bürünmeyecek midir? Bu durumda günümüzde evrenselleşme adıyla dile getirilen bu olguya karşı bizim vazifemiz nedir?

Mehdeviyet ve intizâr esasına dair bu tür sorulardan öte, intizâr kavramının kendisi kendi içinde de ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Onlardan en önemlisi belki de şudur: Hadislere göre zuhur, dünya zulümle dolduğu zaman gerçekleşecektir. Bunu dikkate alırsak acaba her türlü ıslah çalışması, bilfiil zuhuru geciktirmekte midir? Eğer zuhuru bekleyeceksek, bu durumda her türlü ıslah girişiminden geri durmalıyız. Bu da dinde insanın omuzlarına yüklenen (iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma gibi) toplumsal vazifelerin reddi anlamına gelmektedir. Eğer bu vazifeleri yerine getireceksek bu durumda nasıl bekleyiş içerisinde olacağız? Diğer bir deyişle eğer beşerin seyri bizim bu ıslahatlarımızla tekâmül doğrultusunda olacak ve bu seyir bu şekilde ilerleyecekse o zaman Mehdi'nin zuhuruna ne gerek kalacaktır?

Bu ve bunun gibi sorular, İslâm'da Mehdeviyet meselesine ikinci ve derin bir şekilde bakmayı gerektiriyor. Bütün meseleyi şu cümleyle özetlemek mümkündür: “Mehdi'nin (a.f) zuhurunu ve kıyamını beklemeliyiz.” Bizim meselemiz bunun neden ve nasıl olacağıdır.

Bu makalede Şehid Murtazâ Mutahharî'nin düşüncelerinden istifade ederek bu sorunun cevabını bulmayı amaçlıyoruz.

Nedensellik sorusuna iki türlü cevap verilebilir: Bir defa neden sorusu, bir şeyin sebebine dair sorudur ve burada Mehdeviyet felsefesini açıklamak gerekir. Yani “Neden beklemek gerekir?” sorusu, “Mehdi'nin kıyamı neden gereklidir ki onu beklemek de gerekli olsun?” sorusuna dönmektedir. Diğer cevap, neticeler yoluyla cevap vermektir. Yani beklemek gerekir, zira beklemek, bizim için beraberinde bu etkileri taşır. Nitelik konusuna gelirsek, bu, iki nedensellik üslubunun arasında yer alır. Bu konu bir taraftan Mehdeviyet felsefesinin ayrıntılarından; zira intizârın niteliğinin anlaşılabilmesi için öncelikle onunla ilintili olan hususların anlaşılması gerekir.

Açıktır ki düşman saldırısını beklemek, misafirin gelişini beklemekten farklı bir niteliği gerektirir. Burada, vaat edilen evrensel kıyamın felsefesini ve zarureti anladıktan sonra, bu kıyamın beşer toplumu ve tarihi üzerinde nasıl bir değişime sebep olacağının ve bizden nasıl bir intizâr beklendiğinin üzerinde durulabilir. Diğer taraftan ancak bu intizârın niteliği anlaşıldıktan sonra etkileri ve neticelerine dair bir söz söylenebilir. Bu durumda böyle bir intizârın şöyle neticeleri olacaktır, dememiz mümkün olabilir.

Bu şekilde konuyu üç bölüm üzerinden devam ettireceğiz: Birinci ve üçüncü bölümde Mehdeviyet felsefesi ve intizârın gerekliliği ile intizârın neticeleri konularını işleyecek, intizârın nedenselliğinden bahsedeceğiz. İkinci bölümde de intizârın şekli ve bizim vazifemizin niteliği hususunu işleyeceğiz.

Kur'an-ı Kerim'e göre insan yeryüzüne, yeryüzünde kalmak için gelmedi. Allah'a doğru ilerleyeceği yolu kat etmek ve kendisine layık olan Allah'ın halifesi makamına ulaşmak için, yani Allah'ın sıfatlarına mazhar olmak için geldi. İnsan, meleklerin zannettiği gibi yeryüzünde bozgunculuk yapıp kan dökecek bir varlık değildir. Aksine varlık sikkesinin diğer yüzü vardır ve bu, onun yaratılış felsefesidir.

1. Bölüm: Mehdeviyet Felsefesi ve İntizârın Gerekliliği

İslâmî felsefede had ve burhan telâzümü kaidesi denen bir kaide vardır. Bu kaideye göre bir mesele için sunulan her türlü burhan, ondan daha iyisiyle sonuçlanacaktır veya tam tersi. (İbrahimî Dînânî, 1372: c. 3, s. 240-249). Bizim bahsimiz de işte bu yöneme dayalıdır. Yani eğer Mehdeviyet'e dair münasip bir bilgi edinmek istersek, bunun bir yolu Mehdeviyet zarureti gerektiren sebepleri incelemektir. Öyle görünüyor ki evrensel vaa-din zarureti dair en önemli delil, hilkat felsefesi de olan, enbiyanın bi'set felsefesinin ta kendisidir (Mutahharî, 1372, s. 69-73). Hilkat felsefesi ibadet ve ubudiyettir. Ubudiyetin hakikati de Allah'a yakınlaşmadır. Kur'an-ı Kerim'deki çeşitli ayetlere göre bi'set felsefesi de tevhid ve toplumsal adalet olarak tanıtılmıştır. Şehid Mutahharî'nin şerhine göre, adalet de tevhid içindir (a.e., s. 74-85). Vaat edilen evrensel kıyamın en önemli gerekliği, yeryüzünü adaletle doldurmaktır ama daha önce söylendiği gibi eğer kâmil adalet ahirette gerçekleşecekse, neden dünyada da gerçekleşmesi için uğraşılmaktadır? Bu sorunun cevabı, bizim insana, adalete ve ahirete bakışımıza bağlıdır. Birkaç maddede bunu açıklayalım:

1. Yaratılış Düzeninde İnsanın Konumu

Kur'an-ı Kerim'e göre insan yeryüzüne, yeryüzünde kalmak için gelmedi. Allah'a doğru ilerleyeceği yolu kat etmek ve kendisine layık olan Allah'ın halifesi makamına ulaşmak için, yani Allah'ın sıfatlarına mazhar olmak için geldi. İnsan, meleklerin zannettiği gibi yeryüzünde bozgunculuk yapıp kan dökecek bir varlık değildir. Aksine varlık sikkesinin diğer yüzü vardır ve bu, onun yaratılış felsefesidir. Hakikatte insanda asil olan şey, onun varlığındaki yüce değerlerdir (a.e., s. 52-54).

2. Fitrat Esası

Önceki konu dikkate alınırsa, insan yalnızca dış etkenlerin etkisi altında kalan nötr bir varlık değildir. Aksine kendi zâtında gerçek bir şahsiyeti ve kemâle doğru hakiki bir yönelişi vardır. Bu yöneliş, onun varlığının temel felsefesidir ve üzerine sermaye koyulabilecek bir şeydir (Mutahharî, 1375). Bu ilk sermaye o kadar önemlidir ki her türlü bâtlın varlığı, tamamen bu hak sermayenin bir cüz'üdür. Âlemde salt bâtl yoktur, bütün bâtlar haktaki ifrat ve tefrit neticesinde ortaya çıkar; müstakıl bir hüviyetleri yoktur (Mutahharî, 1372 b, s. 35-37). Diğer bir deyişle insan, dış etkenlerin etkisi altında kalarak dolacak salt boş bir kap değildir. Aksine onun yapısında bir görüşler ve eğilimler silsilesinin tohumları gizlidir ve bu sebeple insanın "eğitilmesi" gerekir; yapay bir madde gibi "yapılması" değil (Mutahharî, 1371: s. 35).

3. Birey Ve Toplum İlişkisi

İslâm'da hem bireyin asaleti vardır, hem de toplumun. İslâm'a göre (toplumun sadece kurumsal bir yapı olarak görülmemesi için) ne salt bireyin asaleti vardır, (bireyin kimlik sahibi olmasına engel olmaması için de) ne de salt toplumun asaleti vardır. Aksine şöyle söylemek gerekir:

Her biri fıtrî bir sermayeyle ve tabiattan aldıkları bir sermayeyle toplumsal hayata dâhil olan bireyler, ruhen birbirleriyle kaynaşmakta ve bu şekilde toplumsal ruh diye tabir edilen yeni bir ruhsal hüviyete sahip olmaktadır. Bu bileşim, benzeri bulunmayan bir tür kendine has doğal bileşimdir. Bu bileşim, cüzlerin birbiri üzerindeki aynî etkisi ve etkileşimiyle birbirlerinin aynî değişimine sebep olmaları ve cüzlerin yeni bir hüviyete kavuşmaları yönünden tabîi ve aynî bir bileşimdir. Ancak “küll” ve birleşik olma yönünden bir “tek gerçek” olmadığından diğer tabîi bileşiklerden farklıdır. Yani diğer tabîi bileşiklerde bileşim, hakikî bileşimdir. Zira cüzlerin birbirleri üzerinde gerçek etkisi ve etkileşimi vardır; bireylerin hüviyeti, başka bir hüviyete dönüşür ve bileşik de bir “tek gerçek”tir. Yani salt tek bir hüviyet vardır ve cüzlerin kesreti, küllün vahdetine dönüşmüştür. Ancak birey ve toplum bileşiminde bileşim, gerçek bileşimdir. Zira gerçek etki ve etkileşim ve gerçek fiil ve infiâl meydana gelir. Toplumun bireylerinden ibaret olan bileşim cüzleri de yeni bir hüviyete ve surete kavuşurlar ama hiçbir şekilde kesret vahdete dönüşmez; kesretlerin, içerisinde eriyip kaynaştığı tek gerçek unvanıyla “ekmel insan” yoktur. Ekmel insan, birey topluluğunun ta kendisidir ve soyut bir varlığa sahiptir (Mutahharî, 1374, s. 26-27).¹

Bununla beraber bireyin birey olarak saadetine tahakkuku, toplumun toplum olarak saadetine tahakkukunu gerektirmez. Çünkü ikisinin de asaleti vardır. İnsanın gerçekten saadete ulaştığının söylenebilmesi için, bireysel saadetine ilaveten toplum saadetine de tahakkuk etmesi gerekir.²

4. Dünya ve Ahiret İlişkisi

Ahiret dünyanın bâtınıdır. Şu anlamda ki ahiret âlemi, dünya zamanının sona ermesinden sonra başlayacak olan tamamen müstakil bir âlem değildir. Eğer ayetlere ve rivayetlere derinlemesine bakılacak olunursa ahiretin, dünyanın bâtınında olduğu anlaşılabılır. Öyleyse ahiret cezası, ne kararlaştırılmış bir cezadır, ne de dünya amelleri ile sebep-sonuç ilişkisi vardır. Aksine ahiret cezası, dünyadaki amellerimizin bâtınının ortaya çıkmasıdır (Mutahharî, 1373 a, s. 201 ve 1373 b, s. 30-32). Öyleyse şöyle denilebilir:

Ahiret saadeti, dünya saadetine bâtınî ve hakikî tecellisidir. Kur'an-ı Kerim tabiriyle, Allah'ı anmaktan gâfil olan bir insan, çeşitli refah imkânlarına sahip olsa bile yine de hayatı zor ve nahoştur.³ Buna karşın Allah'ın evliyâ kulları, görünüşte ne kadar sıkıntı ve

¹ Bazıları (Misbah Yazdî, 1357) bu görüşü eleştirmiş ve şunu savunmuşlardır: Bireyin ve toplumun asaleti birlikte kabul edilemez. Buna dair tüm sorunlar, hem vahdetin hem de kesretin hakiki kabul edilemeyeceği noktasına dayanmaktadır. Yazara göre kesrette vahdete makul bir mana veren varlıkta teşvik esası kabul edilerek onun bütün sorunlarına cevap verilebilir (Cevâd Âmulî, 1357: s. 477-579). İlginç olan, Üstad Mutahharî'nin *Toplum ve Tarih* kitabında “Toplumlara bir tür kesrette vahdet ve vahdetinde kesret hâkimdir” diyerek bu konuya değinmiş olmasıdır (Mutahharî, 1374: s. 44).

² Hem bireyin, hem de toplumun asaleti konusuyla ilgili Kur'an kaynağına başvurulmak istenirse *Tefsirü'l-Mîzân*'da, Âl-i İmrân suresinin 200. ayetinin tefsirine bakılabilir (Tabâtabâî, 1422: c. 4, s. 94 ve sonrası).

³ Kur'an-ı Kerim, Tâ-hâ (20)/124: “Her kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz.”

zorluk içinde olsalar da kâmil bir huzur ve sükûnet içerisindeyler.⁴ Bu şekilde, kıyamette hakikî adaletin gerçekleşebilmesi için, dünyada hem bireysel, hem de toplumsal açıdan kemâle ulaşmış insanın olması gerekir.

5. İnsanî Kemâl Türleri

İnsanın hayatındaki amellerini dört irtibat açısından incelemek mümkündür: Onun kendisiyle, Allah'la, diğer insanlarla ve tabiatla olan irtibatı. Ancak daha dakik bir yaklaşımla bu dört irtibatın, iki irtibata döndüğünü söyleyebiliriz: Allah'la irtibat ve diğerleriyle irtibat.

İnsanın kemâlinin Allah'la olan irtibatıyla sözkonusu edilmesi gibi, insanların birbirleriyle irtibatı da insanın kemâle ulaşması bahsinde incelenebilir. Buna göre şöyle söylenebilir:

Son Peygamber (saa) bireysel açıdan tüm insanî kemâl mertebelerini geçmiş olmasına rağmen henüz insan, kendi kemâl mertebelerinin tümünü aşamamıştır. Zira bu kemâl mertebelerini toplumsal açıdan da geçmek gerekir. Elbette bu, Peygamber'in (saa) makamına ait bir eksiklik değildir, henüz toplum kemâlini gerçekleştirmeye hazır olmayan tüm insanlara ait bir eksikliklerdir.⁵ Diğer bir deyişle bireyden ayrı olarak toplumun da asaleti olduğu dikkate alınırsa, toplumun kemâle ulaşması da söz konusudur ve bu kemâle ulaşma insanî âlemde gerçekleşmelidir. Belki ric'atın felsefesi de budur.⁶

Nasıl ki bireysel açıdan Allah'ın insan için dikkate aldığı *Allah'ın halifesi* makamının tahakkuku için bu makamın gerçekleşeceği bir insanın olması gerekiyorsa, toplumsal açıdan *Allah'ın halifeliği* makamının tahakkuku için dünyada kâmil bir toplumun olması

⁴ Kur'an-ı Kerim, Yunus (10)/62: "Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de."

⁵ Peygamber'in (saa) bireysel açıdan ahiret mertebesini de geçtiği ve ahiret mertebesinin ötesinde olduğu noktasına dikkat etmek gerekir. Bunun en güzel delili Mirâç hadisidir. Bu hadiste Peygamber efendimiz (saa) ahirette azap veya nimet içinde olan insanların ahvalini anlatmıştır (Tabâtabâî, 1422, c. 13, s. 10 ve 11). Bundan başka Allâme Tabâtabâî ayetlerden ve rivayetlerden istifade ederek, Resullullah'ın (saa) ve diğer bazı insanların (muhtasibler) Sûr'a üflendiğinde ölmeyeceklerini "Sûr'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar." (Zümer (39)/68) ve onların diğerleri gibi kıyamette hazır bulunmayacaklarını bize göstermiştir: "Bu sebeple muhakkak ki onlar, gerçekten hazır bulundurulacak olanlardır. Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka." (Sâffât (37)/127 ve 128). Zira kıyamet onların huzurunda gerçekleşecektir, onların huzuruyla değil. Bunun için onların kendisi amellerin mizanıdır, onların amelîleri tartılmaz. Daha fazla açıklama için *İnsanu Ba'de'l-Dunya* risalesine bakınız (Tabâtabâî, 1370). Netice itibarıyla önemli olan nokta ahiret hayatının ve ahiret sorgusunun bireysel olduğudur "Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz." (En'âm (6)/94) ve artık ahiret âleminde amelînin ve etkileşimin anlamı olmadığından, ahirette artık o toplum manasında bir toplum olmayacaktır. Ahiret hayatında insanlar beraber yaşayacak ama dünyadaki anlamıyla toplumsal bir hayat olmayacaktır. Bu yüzden, bu meselenin Resullullah'ın (saa) kemâline dair bir noksanlık olmadığını söyledik.

⁶ Allâme Tabâtabâî Bakara suresinin 208 ila 210. ayetlerinin zeylinde, Hz. Mehdi'nin (af) hükümetinin, ric'atın ve kıyametin, hakikatin zuhurunun üç mertebesi olduğunu, bunların sırayla birbiri ardına ortaya çıkacaklarını açıklamıştır (Tabâtabâî, 1422: c. 2, s. 110 ve 111). Bahsettiğimiz konuyu dikkate alarak tüm İmamların (as) ric'at felsefesinin şu olduğunu söyleyebiliriz: Onlar bireysel açıdan insanî kemâl makamına ulaşmışlardır ama kemâle ulaşmış bir toplum olmadığından, onlar toplumsal açıdan bu insanî kemâli kendilerinde ortaya çıkaramadılar. Bu sebeple ric'at edecekler ve böylece bireyin hakikî âdil toplumda ulaşabileceği toplumsal kemâli de elde etmiş olacaklar.

gerekir. İlginç olan, insanın bireysel açıdan cismî olarak ortaya çıkması ve ruhen bekâ bulması gibi (Sadru'l-Müte'ellihîn Şîrâzî, 1410: c. 8, s. 347), toplumsal açıdan da hareket seyrinin iktisadî yapılardan başlaması ve kültürel yapılarla sonlanmasıdır.

İnsan, tekâmülünün çok yönlü olmasının neticesinde, zamanla doğal ve toplumsal çevresine bağlılığını azaltmış ve bir şekilde akide ile imana bağlılıkla eşit olan özgürlüğünü artırmıştır. Gelecekte de tam bir manevî özgürlüğe kavuşacaktır (Mutahharî, 1371, s. 37).

Beşerin maddî tabiata, iktisadî şartlara, bireysel ve toplu menfaatlere esaretten özgürlüğe doğru tekâmül seyri ve bir hedef, bir yol üzerinde olması, imanın ve ideolojinin daha fazla hâkimiyeti ve asaletiyle oldu ve şimdi de öyledir. İlkel beşerin iradesi daha çok doğal çevresinin, toplumsal muhitinin ve hayvanî tabiatının tesiri altında şekillenmiştir. Ancak gelişmiş beşerin iradesi kültürel tekâmül, bakış açısının gelişmesi ve ileri ideolojilere eğilim sayesinde zamanla doğal ve toplumsal çevreye ve de hayvanî içgüdülere esaretten kurtularak özgürleşmiş ve hatta bu etkenleri kontrol altına alabilmiştir (Mutahharî, 1371: s. 48 ve 49).

6. İslamî Ülkülerin Hakikî Olması

İslamî öğretilere dair önemli bir nokta, İslam'da söz konusu edilen bütün ülkülerin hakikî, aynî ve ulaşılabilir olmasıdır. Son yüzyıllarda Batı dünyasında ortaya çıkan yeni ekoller ve sunulan ülküler, genel olarak kendi ülkülerinin bir tür ideal olduğunu itiraf etmişlerdir. Bu ideallere ulaşmak için ettikleri tavsiyeler de yönetsel bir tavsiye değildir. Yani her ne kadar sonunda o ülkeye ulaşamayacak olsanız da imkân dâhilinde o yönde ilerlemeye çalışın. Gerçekte onların "Medîne-i Fâzıla"ları ütöpik değildir. Ülkü ve ideal kelimeleri anlamdaş kelimelerdir. İdeal kelimesinin sözlükteki tanımlarından biri "sadece zihinde ve zihin için mevcut olan"dır. Ancak İslâmî ülküler bu anlamıyla salt ideal ve hayalî değildir. İslam insanın *Allah'ın halifesi* sınırına ulaşmasını ister ve her şeyden önce bunun örneğini (Resulullah ve Emirü'l-müminin) beşerî topluma sunar. Böylece bu ülkünün ulaşılabilir olduğunu bilmelerini ister.⁷ Bu şekilde, eğer bizden dünyada tam adaletli bir toplum kurmamızı istiyorsa bunun gerçekleşmesi mümkündür, ulaşamaz bir ülkü değildir.

7. Hak İle Bâtılın Karşılaşması ve Sonunda Hakkın Kazanması

Genel olarak tarihin hareketi tekâmülî olsa da bu tekâmül cibrî ve şaşmaz değildir. Yani bu, her toplumun her tarih merhalesinde muhakkak bir önceki merhalesinden daha kâmil olacağı anlamında değildir. Bu hareketin temel etkeni insandır; insan da ihtiyar sahibi, özgür ve seçici olduğundan, tarihin kendi hareketinde dalgalanmalar vardır. Fakat genelinde bir tekâmül çizgisi üzerinde ilerlemiş ve ilerlemektedir (Mutahharî, 1371, s. 47 ve 48).

Diğer bir deyişle insanın özelliklerinden biri bireysel, sınırlı ve geçici şeylerden başka bir hedefi olmayan aşağıya doğru meyilli içgüdüleriyle bireysellik sınırından çıkıp bütün

⁷ Üstad Mutahharî bu konuyu İnsan-ı Kâmil adlı kitabında, İslam'daki kâmil insanı diğer ekollerdekilerle mukayese ettiği bölümde genişçe işlemiştir.

beşeri kapsamak isteyen yukarı doğru meyilli içgüdüleri arasındaki içsel tezadıdır. Eski-lerin akıl ve nefis arasındaki savaş diye nitelendirdiği insanın bu içsel tezadı ister istemez insan güruhları arasındaki savaşa da yansımaktadır. Yani kemâle ulaşmış ve manevî özgür-lüğe kavuşmuş insanlarla aşağılık ve hayvan sıfatlı insanlar arasındaki savaş ki Kur'an-ı Kerim bu savaşın başlangıcını Âdem'in iki oğlu Habil ile Kabil hikâyesine yansıtmıştır (a.e.: s. 38 ve 39).

Geçmiş tarihte ve gelecekte insan savaşları giderek inanca ve gidilen yola göre şekil-lenmiş ve şekillenmektedir. İnsan zamanla insanî değerler açısından kendi kemâl merha-lelerine, yani ideal insan ve ideal toplum merhalesine yakınlaşmaktadır. Böylece nihaye-tinde hükümete ve adalete, yani İslâmî tabirde Mehdi hükümeti diye adlandırılan insanî değerler hükümetine dâhil olacak, bâtlı, hayvan tabiatlı ve bencil güçlerin hükümetinden geriye biz iz kalmayacaktır (a.e., s. 44).

İlginç olan nokta şudur; bazı hadislere göre Mehdi'nin (a.f) kıyamı saidin⁸ ve şaki-nin⁹ kendi nihayetlerine ulaştıkları zamanda gerçekleşecektir (a.e., s. 66). Yani tarihin bu hareketi ilerledikçe hem şaki daha şaki olacaktır, hem de said daha said olacaktır. Hak ve bâtlın nihaî kıyamına da ancak böyle bir toplum zemin hazırlayabilir.¹⁰

8. Gaybe ve Gaybî Yardımlara İman

Hak ve bâtlın savaşında gaflet edilmemesi gereken çok önemli bir nokta, dünya niza-mının ahlâkî nizam olduğudur. Dinî açıdan dünya, iyi ve kötü amellere aynı tepkiyi veren bir yer değildir. Bu da kendisinden gaybî yardımlar unvanıyla bahsedilen şeydir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

“Eğer siz Allah’a yardım ederseniz, O da size yardım eder.” (Muhammed (47)/7)

“Kim Allah’a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar.” (Talak (65)/2)

“Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelirler.” (Enfal (8)/65)

Bunların hepsi dünyaya hâkim olan dengelerin, gözle görülen maddi ve sıradan den-gelerden çok fazla olduğunu bize anlatır. Bu önemli dengelerden biri, hak ve bâtlın nihaî savaşı için Hz. Mehdi'nin (a.f) gelmesidir. Şehid Mutahharî'nin tabiriyle:

“Ayetlerden ve rivayetlerden anlaşıldığına göre beklenen Mehdi'nin (a.f) kıyamı, dünyanın başlangıcından beri süren hak ve bâtlı savaşlarının son halkasıdır (Mutahharî, 1371: s. 68).”

⁸ Said: İyi ve güzel yaratılışı, üstün ahlâkı sebebiyle hak katında makbul olan, kurtulmuşlardan sayılan (kimse).

⁹ Şaki: Bahtsız, nasipsiz, Hak katında makbul olmayan kimse.

¹⁰ Üstad Mutahharî bir yerde şu hususa dikkat çekmiştir: “Aslında bozulmanın olduğu, hatta bozulmanın daha çok olduğu toplumlarda ruhî ve ahlâkî tekâmül için daha uygun bir zemin vardır. Zira ruhî, ahlâkî ve manevî tekâmül, muhalif hareketlere karşı mukavemet etmenin neticesidir (Mutahharî, 1372 a: s. 33 ve 34) ve bu yüzden şakilerin daha şaki olduğu bir toplumda iyiler de daha iyi olabilirler.

Bu, hak ehli cephesinin gaybî yardımudur. Kur'an-ı Kerim mantığında dikkate almamız gereken, gaybî yardımların bizim çabalarımızla ve hareketimizle çelişmediği, esasında ancak çabalarsak yardımın bize yetişeceği noktasıdır. *Eğer Allah'a yardım ederseniz, Allah da size yardım eder. "Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı."* (Enfal (8): 17) ayetinde, sen bir kenarda oturmuştun, gaybdan bir ok geldi ve düşmana saplandı buyurmuyor; senin fırlattığın oku biz hedefe sapladık, sen kendi başına olsaydın o okun hedefe saplanıp saplanmayacağı belli değildi, buyuruyor.

9. Mehdi'nin Kıyamından Sonra

Mehdeviyeti tanımak için gerekli olan son nokta, Mehdi (a.f) hükümetinin, insanın temel hareketinin başlangıcı olduğunu bilmektir, işin sonu değil.¹¹ Bu İslamî ideallerin en mühim güzelliğidir. Şehid Mutahharî'nin tabiriyle bütün ekollerin, idealleri gerçekleştiğinde işleri biter ve ölürlür. Ancak bâtulla savaşlarını tamamlayan bir insanın gözünün önünde **"Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın!"** (Bakara (2)/148) emri kendini gösterir. O noksanlıkları bertaraf etmiş, yukarı doğru hareketinin henüz başındadır, yukarı çıkmalıdır. Bu hareketin sonu ve nihayeti yoktur. Ne kadar yukarı çıksa, varlık âleminde daha da yukarı çıkma imkânı vardır (Mutahharî, 1372 a, s. 57 ve 58). Belki de zuhur asrında insanların ilmî ve manevî açıdan fevkalade gelişim göstermelerinin felsefesi işte bu noktadır.

2. Bölüm: İntizârın Niteliği ve Bizim Vazifemiz

Mehdi'nin (a.f) inkılâbının beşer tarihinde büyük bir değişim olduğunu söyledik. Tarihsel değişimler hususunda iki tür görüş vardır, her ikisinde de intizâr kendine has bir mana taşır.

Bir görüşe göre tarihsel değişimlerin kriterleri yoktur, varsa da insan iradesinin onun üzerinde bir rolü yoktur; tarihin gidişatına göre bir cebir hâkimdir. Tarihsel değişimlerin kriterleri olmadığına inanan bir kimse, bu değişimlerin tanınamayacağını kabul etmelidir. Öyleyse Mehdi'nin (a.f) kıyamı da tahlil edilemez. O zaman intizâr, acayip ve garip bir olayın olmasını ve gaipten bir elin gelip bir şey yapmasını beklemektir. İşte burada zuhur

Hak ve bâtılın savaşında gaflet edilmemesi gereken çok önemli bir nokta, dünya nizamının ahlâkî nizam olduğudur. Dinî açıdan dünya, iyi ve kötü amellere aynı tepkiyi veren bir yer değildir. Bu da kendisinden gaybî yardımlar unvanıyla bahsedilen şeydir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

"Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, O da size yardım eder."

"Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar."

¹¹ Bu da ric'atin felsefelerinden bir diğeri olabilir.

hadisleriyle ilgili yanlış tevillerin kapısı açılır ve hatta bazıları şöyle derler: Mehdi'nin gelmesi için dünyanın zulümle dolması gerekir, öyleyse biz de zulmün yayılmasına yardım edelim. Değişimlerin kriterleri olduğuna ancak insan iradesinin bunlar üzerinde bir rolü olmadığına inanan kimsenin de şunu söylemekten başka bir çaresi yoktur: Bir şey yapılamaz, yapılabilecek tek şey bu cebrî seyir üzerinde hareket etmektir. Yine bu mantıkta ıslahatlar reddedilir. Bu görüşün yaklaşımına göre de Mehdi kıyamının salt patlayan bir mahiyeti vardır ve sadece ve sadece zulümlerin ve ayrımcılığın yayılmasıyla gerçekleşir. Düzelme sıfır noktasına vardığında, Hakk'ın ve hakikatin hiç taraftarı kalmadığında, meydanda yalnız bâtlı kaldığında bu patlama gerçekleşecek ve gayb eli hakikati kurtarmak için (hakikat ehlini değil, çünkü hakikatin taraftarı kalmamıştır) yenden dışarı çıkacaktır (Mutahharî, 1371: s. 56-64).

İkinci görüş şöyledir: Tarihsel değişimlerin kriterleri vardır ve insan iradesinin de bunlar üzerinde rolü vardır. Aslında birinci bölümde bu görüşün temellerini beyan ettik. Bu görüşte de iki türlü tasvir vardır. Dr. Şeriatî ve Üstad Mutahharî'nin intizar meselesine dair görüş farklılıklarını belki de bu noktada görmek mümkündür. Bir tasvir egzistansiyalisttir (varoluşçudur) ki bu tasvirde insan iradesinin çok önemli bir rolü vardır ama insan ötesi bir hedefi kabul etmez. İnsanın kendisine bir hedef yaratması gerektiğine inanır (Mutahharî, 1372 a: s. 46-51). Aslında onlara göre insan ötesi bir hedefi kabul etmek ve insanın o hedef yönünde hareketi, kendine yabancılaşmayı beraberinde getirir. Öyleyse insan için önceden hiçbir hedef belirlememek gerekir, herkesin kendi istediği hedefi seçmesi ve o yöne doğru hareket etmesi gerekir. Bu tasvire dair sorunlar, önceki görüşe dair olan sorunlardan daha çok olmasa da daha az da değildir. En önemli sorunu, değer yaratmanın tam anlamıyla manasız bir söz oluşudur. İnsanın, karşısında bir hedefi olduğunu farzetmesi, sonra bu farazi hedefe ulaşmak için o yönde hareket etmesi gerçekten makul mudur? Bu, putu kendileri yapıp sonra o puta tapanların yaptığına ya da kendisini rahatsız eden çocuklara, onlardan kurtulmak için “Yukarı sokakta helva dağıtıyorlar” deyip çocuklar o yöne koşmaya başlayınca kendi kendine “Belki de helva dağıtıyorlardı” diyerek o yöne doğru giden saf adamın hikâyesine benzemektedir. Farazi bir hedefin anlamı yoktur, hedef gerçek olmalıdır. Aynı zamanda insanın kendi varlığının derinlerinden kaynaklanmalıdır. Öyle ki ona doğru hareket, kendine doğru bir kemâl hareketi telakki edilmelidir, kendine yabancılaşmaya doğru bir hareket değil.¹² Her halükârda bu tasviriyle intizâr, her duruma karşı sürekli bir itiraz anlamındadır ve inkılabın asaletini gerektirir. Yani özel ve belirli hiçbir hedef kabul edilmezse, o zaman insan her haliyle muteriz olmalıdır ve bazılarının kabul ettiği hiçbir hedefi kabul etmemelidir. Zira artık intizâr sona erecektir. Görüldüğü kadarıyla Dr. Şeriatî'nin *İntizâr, İtiraz Mektebi* adlı kitabı da böyle bir temele dayanmaktadır.

Görüşün ikinci tasvirine göre şöyle söylenmesi gerekir: İnsan iradesinin tarihsel değişimler üzerinde önemli bir role sahip olduğu doğrudur ama fitratın asaletini ve insanın içindeki gerçek hedefe doğru yönelmesini dikkate alırsak bu intizâr özel bir anlama

¹² Bu konuyu Şehid Mutahharî *İnsanın Toplumsal Tekâmülü* adlı kitabının 48-50. sayfaları arasında muhtasar olarak, *Nehcû'l-Belâga'da Bir Seyir* adlı kitabında ayrıntılarıyla işlemiştir. Yazar da bu görüşün bir özetini daha önce aynı dergide yayımlamıştır (Süzençî, 1383: s. 212).

kavuşur. Bu, öncelikle hakkın bâtdan ayırt edilebileceğinin kabulüdür. İkinci olarak bu büyük evrensel savaşı neticeye ulaştırma yolunda bekleyenin aslî vazifesi “hak cephesinin sürekli takviye edilmesi ve hak ile bâtlı sınırının belirginleştirilmesi için çaba gösterilmesi” olacaktır. Bu anlamıyla intizâr, hem bireysel, hem de toplumsal açıdan sadece selbî bir hal olmadığı gibi, bütün fiillerimizi gölgesi altına alan icâbî bir fiildir. Bu sebeple en üstün amel sayılmıştır. Bireysel açıdan bir kimse ancak kendisi adaleti huy edinmişse ve mizacı adaletle uyumluysa gerçekten adalet hükümetini bekleyebilir ve evrensel adalet arzusuna sahip olabilir. Adaleti seven bir kimse evrensel adaleti bekleyebilir ve adaleti seven bir kimse, birinci derecede kendisi adalet ehli olacaktır. Bu yüzden “Bir muslihi bekleyenlerin kendileri sâlih olmalıdır” denilmiştir. Toplumsal açıdan da hakkın zaferi yönündeki bütün ıslah hareketleri, bekleyenlerin vazifesidir. Öyleyse cüz’î ve kademeli ıslahatlar kötü olmadığı gibi, kendi adına tarihin hareket seyrini hak ehli yararına hızlandırır. Tam tersi, bozulmalar, fesat, fışk ü fücurlar karşı güce yardım eder ve tarihin hareket seyrini hak ehli zararına yavaşlatır. Bununla beraber bu görüşe göre olması gereken, ağacın dalındaki bir meyveye ulaşma türündendir, bir buhar kazanının patlaması türünden değil. Nitekim bir ağaç, sulama vb. yöntemlerle daha iyi korunduğunda ve ona zarar veren şeylerden uzak tutulduğunda daha iyi, daha güzel ve daha çabuk meyve verir (Mutahharî, 1371: s. 47).

Bu anlamıyla, bizim evrenselleşme meselesi karşısındaki genel vazifemiz de belli olmaktadır. İslâmî açıdan evrenselleşme, evrensel adalet hükümetinin tahakkuku demektir. Bunun mukaddimesi de hak ve bâtlı nihâî savaşıdır. Bu savaş için hak cephesini takviye etmek gerekir. Bu, İmam Humeynî’nin (ra) şu sözünün karşılığıdır: “Biz inkılâbımızı dünyaya sunacağız.”

Elbette bu cephenin takviye edilmesinin, askerî takviyeden önce kültürel ve manevî takviye anlamına geldiğine dikkat edilmelidir. Zira bu cephenin esas hüviyeti, maneviyattır. Kastedilen hak ve adaletin olabildiğince net ve parlak biçimde ortaya koyulması ve de insanların hak ve bâtlı anlama gücünün artırılmasıdır. Öyle olmalı ki insanlar adalet hükümetini kaldıracaklar! Hz. Mehdi’nin (a.f) Hz. Ali’den (a.s) daha yüce olmadığı noktası gözlerden kaçmamalıdır. Öyleyse Mehdi’nin adalet hükümetinin önemli özelliği, onun etkenine değil, edilgenine dönmesidir. Yani Mehdi (a.f) zamanında insanlar, hak ve bâtlı birbirinden ayırabilecek fikrî buluş haddine ulaşmışlardır. Bu sayede halkın kendisinden yüz çevirmesi için bâtlı hak giysisine bürünen düşmanlara teslim olmaz, hakla karışmış olan bâtlı yemine aldanmazlar.¹³ Ancak sahih ve makul bir adalet idraki olmayan insanlara, Ali’nin (a.s) hükümeti bile dar gelmiştir; her ne kadar bilmeseler de. Emiru’l-Muminin’in (a.s) tabiriyle:

¹³ Çoğu zaman insanlar hak ve bâtlı birbirinden ayıramadıkları için hakla ve adaletle savaşır ve hakkın peşinde olduklarını zannederler. Emiru’l-Muminin’in (as) tabiriyle: “Eğer bâtlı haktan karışmaksızın arınmış olsaydı, şekte olanlar (hakikat peşinde koşanlar) için gizli kalmazdı. Eğer hak da bâtlı örtüsünden arınmış olsaydı, inatçı düşmanların dili ondan kesilmiş olurdu. Ama biraz bundan (haktan) biraz da ondan (bâtdan) alınmış, sonra birbirine karıştırılmıştır. İşte o zaman şeytan dostlarına musallat olur. Sadece Allah’ın lütfuna mazhar olanlar kurtulur.” (Nehcü’l-Belâğa, 50. Hutbe) Hak ve bâtlı her zaman karıştırıldığını ve bundan sonra da karıştırılacağını dikkate alarak, hak ve bâtlı cephesini birbirinden ayıracak

“Adalet ve dürüstlükte genişlik vardır.” (Nehcû'l-Belâğa, 15. Hutbe)¹⁴

İntizârla ilgili söylenenleri dikkate alarak, zuhurun yeryüzü zulümle dolduktan sonra gerçekleşeceğini söyleyen meşhur hadise tekrar göz atmamız ve bu hadisin önceki konularla ne şekilde birleştirilebileceğine bakmamız yerinde olacaktır. Şöyle söylenebilir:

Evvela zulümle dolmak, zuhurun alametlerindendir, sebeplerinden değil. Aslında zulmün yayılmasına yardım edilmesi gerektiğini söyleyen bahis konusu şerh, zulmün yayılmasını, zuhur sebebi olarak gören düşünce kaynaklıdır. Oysa zuhurun sebebi, zuhur mukaddimelerinin (ki bunlar hak ve bâtl cephesinin belli olması ve de hak cephesinin takviyesidir) hazır olmasıdır. Bir şeyin alameti ve bir şeyin sebebi arasındaki ayrımın daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki örnekten faydalanılabilir.

Farz edin bir tren istasyonunda, her tren istasyona girmeden bir dakika önce trenin gelişini bildiren bir tablo yapmış olsunlar. Elbette bu bildirimin ardından tren gelir. Burada bu bildirim, trenin geleceğinin alametidir, trenin gelme sebebi değil. Eğer biz, trenin gelmesine yardım etmek istersek, treni harekete geçiren motoru düşünmeliyiz, bahsi geçen tabloyu elden geçirmeyi değil. Biz tabloyu ne kadar değiştirirsek değiştirelim, kendi başına trenin gelişini üzerinde bir etkisi olmayacaktır.

Zulmün yayılması konusu da böyledir. Zuhur hususunda kendileri sebep olmayan bu tür birçok alamet zikredilmiştir. Mesela Deccâl'in gelişi. Zuhurun çabuklaşması için adı Deccâl olan birini arayıp bulmamız, onu belli girişimlerde bulunması için himaye etmemiz ne derece anlamsızsa, yine zuhurun çabuklaşması için zulmün artmasına çalışmamız da o derece anlamsızdır.

İkinci olarak Üstad Mutahharî'nin de belirttiği üzere “bu hadiste zulüm üzerinde durulmuştur ve zalim bir topluluktan bahsedilmektedir. Bu da mazlum bir topluluğun olmasını gerektirmektedir. Buradan, Mehdi'nin (a.f) kıyamının himaye edilme liyakatine sahip mazlumları himaye için olacağı anlaşılmaktadır.”¹⁵ Eğer hadiste “Yeryüzü küfür, şirk ve fesatla dolduktan sonra onu iman, salah ve tevhidle dolduracak” denseydi himaye edilmesi gereken bir topluluğun olmadığı anlaşıldı. Bu durumda beklenen Mehdi'nin (a.f) kıyamının, azınlık da olsa hak ehli olan bir topluluğu kurtarmak için değil de, kaybedilmiş ve

olanın belli bir idrak ve şuur düzeyine ulaşacak insanlar olacağı söylenebilir. Mehdi (af) hükümeti bu şekilde zafer kazanacaktır; Emiru'l-Muminin (as) tabiriyle “Basiretlerini kılıçlarına taşıyan” insanlarla.

¹⁴ Elbette biz burada evrenselleşmeyle ilgili İslâmî görüşü işledik ki bu, günümüzde söz konusu edilen evrenselleşme (küreselleşme) meselesinden farklı bir paradigmadır. Aslında şu anda evrenselleşme hususundaki paradigmadaki asıl konu, diğer ülkelerle uluslar arası ilişkiler kurulurken benimsenecek usuldür. Benimsenen ilke hemen hemen şudur: Biz Batılı olma anlamında bütün dünyayı kabul edemeyiz ama beklenen Mehdi'nin (af) kıyamından önce İslâmî kriterlere göre diğer ülkelerle irtibat kurabiliriz. Şehid Mutahharî “İslâmî Uluslar arası İlişkiler” adlı makalesinde bu meseleyi işlemiştir (Mutahharî, 1380: s. 249-266).

¹⁵ İslâmî açıdan mazlum olmak ve münzalim olmak arasında fark vardır. İkisinde de haksızlığa uğramış kimseler vardır ama mazlum kişi, kendisi zulmün boyunduruğu altına girmek istemeyen ancak mukavemet gücü de olmayan kimsedir. Münzalim ise zulme karşı koyabileceği halde zulme boyun eğen kimsedir. Böyle bir kimsenin önce kendisinin, kendi hakkını korumak için kıyam etmesi gerekir ve kıyam etmediği sürece ona yardım etmek pek münasip değildir. Yani İslâm'da zulüm etmek kadar, münzalim olmak da kötüdür. Bu sebeple müminler hakkında şöyle buyurulmuştur: “Ne zulmedersiniz, ne zulüm görürsünüz.”

sıfıra ulaşmış hakkı kurtarmak için olduğu iddia edilebilirdi (Mutahharî, 1371: s. 66).

Üçüncü olarak öyle görünüyor ki hak cephesinin nasıl takviye edilebileceğine dair (yani önemli vazifenin, insanların adaletle ilgili idraklerini ve hakla bâtılı ayırt etme derecelerini yukarı taşımak olduğuna dair) açıklamalara göre şöyle söylenebilir: Belki de yeryüzünün zulümle dolmasıyla kastedilen, insanların idrak etmesi şartına bağlı oluşudur, onların zalimane fiiller yapmalarına değil. Yani belki de kastedilen, insanların belli bir gelişim göstererek dünyanın zulümle dolmuş olduğunu idrak edecek ve artık bu zulme tahammül etmeyecek seviyeye gelmeleri ve bu yüzden adaleti beklemeleridir. Meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için beşer tarihine bir göz atabiliriz. Örneğin Firavun zamanındaki insanlar büyük bir zulme maruz kalıyorlardı ama şöyle söylenebilir: Bu zulme ciddi biçimde itirazları yoktu ve sanki bu durumdan memnun gibiydiler. Daha iyi bir mukayese yapabilmek için elli yıl önce bütün dünyada yapılan zulmü, bugün yapılan zulümlerle karşılaştıracak olursak belki de miktarının artmadığını ama dünya halklarının zulme olan hassasiyetlerinin fazlaştığını söyleyebiliriz. Amerika'nın Vietnam'da işlediği cinayetler, belki de günümüzde Irak'ta işlenenlerden daha ağırdı ama bugün cinayetlere karşı dünyanın itirazı, o günlerde o cinayetlere karşı yoktu.

Dördüncü olarak bu hadisin yanında, şakinin ve saidin kendi durumlarının nihayetine ulaşmadıkça zuhurun gerçekleşmeyeceğine dair başka hadisler de vardır. Yani her iki grubun da kendi işlerinde nihayete ulaşacaklarından bahsedilmektedir, yalnız şakilerin şekavette nihâi dereceye ulaşacaklarından değil. Yine İslâmî rivayetlerde, İmam'ın zuhuruyla beraber ona katılacak seçkin bir topluluktan bahsedilmektedir. Zulüm ve fesat yaygınlaşırken, böyle bir güruhu eğitmiş çok güzel alanların da varolduğu anlaşıyor. Bu durum, hem hakkın ve hakikatin sıfıra ulaşmadığını gösteriyor, hem de hak ehlinin nicelik açısından dikkate değer olmadığı farzedilse bile nitelik açısından iman ehlinin en değerlilerinden ve Seyyidü's-Şühedâ'nın yarenleri sınıfında olduğunu gösteriyor. İslâmî rivayetlere göre

**İslâmî rivayetlerde,
İmam'ın zuhuruyla
beraber ona katılacak
seçkin bir topluluktan
bahsedilmektedir.
Zulüm ve fesat
yaygınlaşırken, böyle
bir güruhu eğitmiş
çok güzel alanların da
varolduğu anlaşıyor.
Bu durum, hem hakkın
ve hakikatin sıfıra
ulaşmadığını gösteriyor,
hem de hak ehlinin
nicelik açısından
dikkate değer olmadığı
farzedilse bile nitelik
açısından iman ehlinin
en değerlilerinden ve
Seyyidü's-Şühedâ'nın
yarenleri sınıfında
olduğunu gösteriyor.**

(Bakara (2)/279) Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için *Seyrî der Sîre-i Nebvî* kitabına başvurabilirsiniz (Mutahharî, 1370: s. 96).

İmam'ın zuhuru ve kıyamının mukaddimesinde hak ehli tarafından bir dizi kıyam gerçekleştirilecektir. Bunların da kesinlikle öncesinde bir zemin hazırlanmadan, durağan bir şekilde ortaya çıkması mümkün değildir. Hatta bazı rivayetlerde Mehdi'nin (a.f) kıyamına dek varlığını sürdürecektir hak ehli bir devletten söz edilmektedir (Mutahharî, 1371: s. 67).

3. Bölüm: İntizârın Etkileri

Mehdeviyete itikat ve evrensel kurtarıcının zuhuruyla ilgili iki tür etki incelenebilir: Birincisi bu inançla bağlantılı amelî etkiler; yani eğer Mehdi'nin zuhuru inaniyor-sak yapmamız gerekenler. Bu, bir önceki bölümde geçen intizâr konusuydu. İkinci grup teorik açıdan bu inançla bağlantılı olan etkilere aittir. Bu açı, intizâr konusunun nedenselliğine dair başka bir cevap olabilir. Yani beklemek gerekir, zira önceki bölümde açıkladığımız gerçek bekleyiş, insan ruhuna bazı etkiler armağan eder. Burada bunların en önemlilerine değineceğiz:

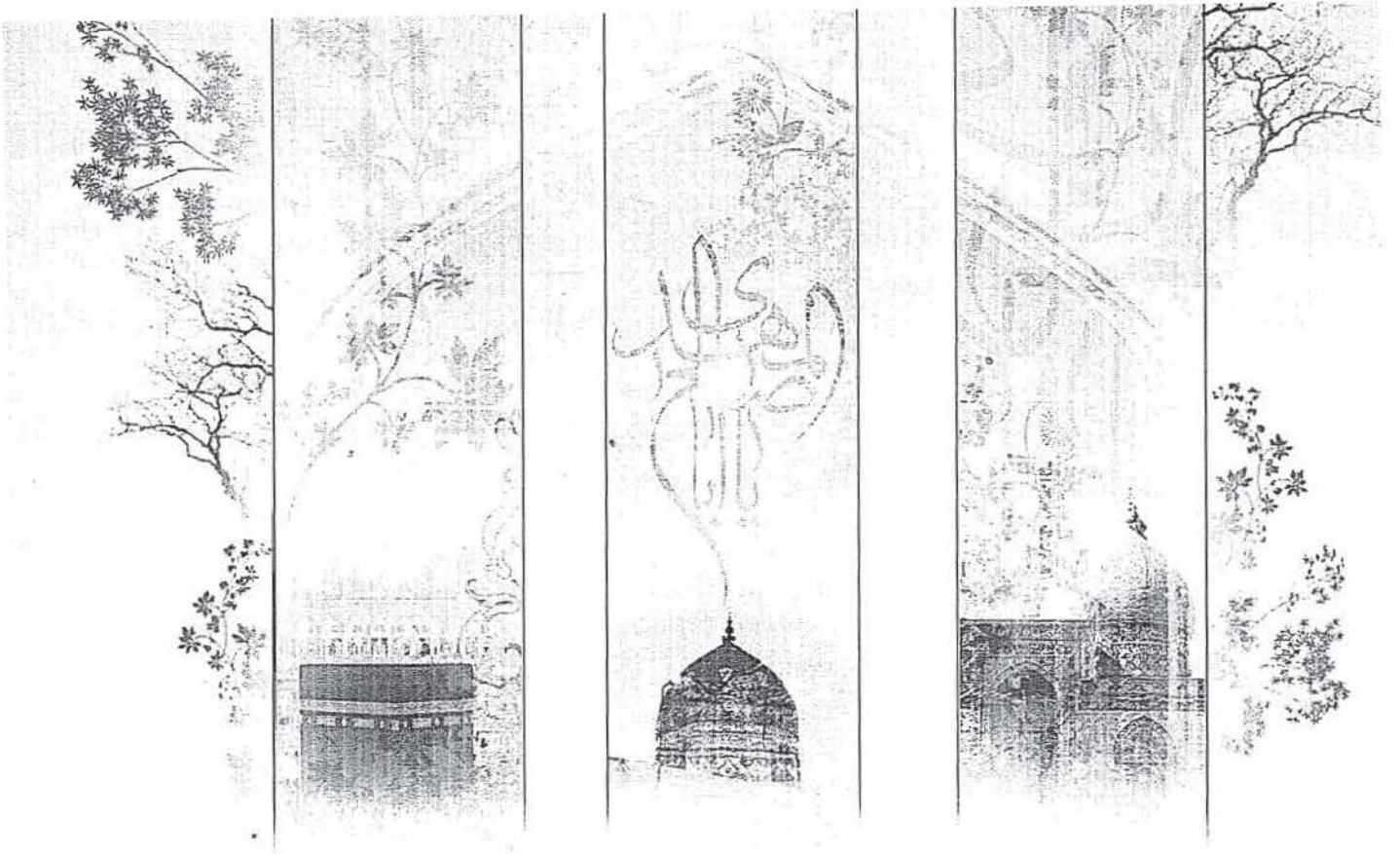
1- Tüm Toplumsal İşlerde Makul Düzeyde Havf Ve Recânın Tahakkuk Etmesi.

Makul recâ (Beşerin geleceğine ümitle bakmak): İnsanlığın geleceğiyle ilgili muhtelif görüşler vardır. Bazıları kötülük, fesat ve bedbahtlığın, beşer hayatının ayrılmaz bir parçası olduğunu söylerler. Bu yüzden hayat değersizdir. En akılcı iş, hayatı sona erdirmektir. Bazıları da beşerin, hayret verici teknik ilerleme ve tahrip edici korkunç aletleri depolama neticesinde kendi elleriyle kazmış olduğu çukura bir adım uzaklıkta olduğunu söylerler. Oysa bize göre fesat ve bozulmalar, insanın ruhsal ve manevî eksikliğinden kaynaklanmaktadır. İnsan daha olgunlaşmamış, gençlik döneminden geçmektedir. Aklına öfke ve şehvet hâkimdir. İnsan, fıtratı üzere fikrî, ahlâkî ve manevî tekâmül yolunda ilerlemektedir. Ne kötülük ve fesat beşer tabiatının ayrılmaz parçasıdır, ne de medeniyet zoruyla toplu intiharlar gerçekleşecektir. Aksine hak ve bâtılın savaşı devam edecek ve nihayetinde Hz. Mehdi'nin (a.f) adalet hükümetiyle sonlanana dek ilerleyecektir. İslah için çalışanların zahmetleri sonuçsuz kalacak değildir (Mutahharî, 1371: s. 59 ve 60 ve 1372 a: s. 58).

İnsan normal bir zamanda etrafına bakıp dünyadaki zulmün ve fesadın çokluğunu ve zahirde zalimlerin galip geldiğini görünce bazen kendi kendine bu büyük dalga karşısında bir şey yapmamız mümkün mü diye düşünür. Zuhur vaadi ise bize tüm yaptıklarımızın bir sonuca varacağını söyler:

“Andolsun, Zikir'den (Tevrat'tan) sonra Zebûr'da da, “Yere muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır” diye yazmıştık.” (Enbiyâ (21)/105)

Makul havf (Kendi çabalarına karşılık boş ümitlere kapılmama): Dünya kurtarıcısı vaadinde bize şunu da söylemektedir: Yalnız kendi çabalarınıza dair sınırsız bir ümide kapılmayın. Yani bütün âlemi tek başınıza ıslah edebileceğinize dair kendinizden beklentiniz olmasın. Sizin girişimleriniz dünyayı ıslah etmek için gerekli şarttır ama yeterli şart değildir. Yani özetle beşerî toplumun tekâmül seyri, Mehdi'ye ihtiyaç duyacaktır.

İnsanlığın geleceğiyle ilgili muhtelif görüşler vardır. Bazıları kötülük, fesat ve bedbahtlığın, beşer hayatının ayrılmaz bir parçası olduğunu söylerler. Bu yüzden hayat değersizdir. En akıllıca iş, hayatı sona erdirmektir. Bazıları da beşerin, hayret verici teknik ilerleme ve tahrip edici korkunç aletleri depolama neticesinde kendi elleriyle kazmış olduğu çukura bir adım uzaklıkta olduğunu söylerler. Oysa bize göre fesat ve bozulmalar, insanın ruhsal ve manevî eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

2- Nicelik Yerine Niteliği Dikkate Alma:

Toplumsal çalışmalarda önemli olan hak cephesinin kültürel ve manevî yönünün takviye edilmesidir. Bu da niteliksel bir girişimdir, niceliksel değil. Yani zuhurun mukaddimesi, kimliğinde Müslüman yazan kişilerin sayısının artması demek değildir, aksine daha çok öncelikli olan, insanların hakikate ve adalete susamasıdır. İmam'ın ilk ve asıl dostlarının sayısı az olabilir ama daha önce söylediğimiz gibi, nitelik açısından insanların en üstün zümresinden olacaklardır ve her biri çok sayıda ruhta bir inkılap gerçekleştirebilirler. Büyüklerden birinin tabiriyle, Mehdi'nin (a.f) dostları İmam Humeynî (ra) sınıfından veya ondan daha yüksek seviyede şahıslar olacaktır. Gerçekte iyilerin de kendi sınırlarının sonuna ulaşması gerekliliği, nicelikten önce niteliğin düşünülmesi yönünde yapılmış önemli bir tekittir.

3- Batılı Düşüncede Revaçta Olan Paradigmalarından Çıkış:

Yeni dönem, Batı dünyasının dünya üzerindeki kültürel hâkimiyeti dönemidir. Gerçek bekleyen, bu hâkimiyet altına girmeyen insandır. Biz günümüzde konuşmalarımızın, davranışlarımızın, eğilimlerimizin vb. çoğunu, modern dünyada ve modern örnekler tarafından kabul göreceği şekilde düzenliyoruz. Örnek olarak bu evrenselleşme (küreselleşme)

mesalesine değinebiliriz. Mehdi'nin zuhuruna inandığı halde bazı muadillere göre davranmaktadır, oysa modern dünyada revaçta olanlar, sınırlı muadiller kabına sığmamaktadır. Bu sebeple onların tüm muadillerini rahatlıkla yıkıp geçer. Yine bu konuyla ilgili İmam Humeynî'nin (ra) hayatına bir bakış, ibret verici olabilir.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim.

Nehcü'l-Belâga; çev. Kadri Çelik, Asr Yayınları, İstanbul, 2011.

Cevâdî-i Âmulî, Abdullâh, Rahîk-i Mahtûm-ı Şerh-i Hikmet-i Mûte'âliye, Kum, Merkez-i Neşr-i İsrâ, 1.bs, hş.1375, birinci cildin beşinci bölümü.

İbrahimî Dînânî, Golamhüseyn, Kavâ'id-i Küllî-i Felsefî der Felsefe-i İslâmî, Tahran, Müessesesi-Mütalaat ve Tahkikat-ı Ferhengî, 2.bs, hş.1372, c. 3.

Misbah Yezdî, Muhammed Takî, Câmia ve Tarih ez Dîdgâh-ı Kur'an, Kum, Defter-i Neşr-i İslâmî, hş. 1375.

Mutahharî, Murtazâ, İnsân-ı Kâmil, Tahran, Sadra, 1.bs, hş. 1367, a.

_____, İmdâdhâ-yi Gaybî der Zendeğî-yi Beşer, Tahran, Sadra, 3.bs, hş. 1367, b.

_____, Panzdeh Goftâr, Tahran, Sadra, 1.bs, hş. 1380.

_____, Tekâmül-i İctimâî-yi İnsan, be Zamîme-i Hedef-i Zendeğî ve ..., Tahran, Sadra, 7.bs, hş. 1372, a.

_____, Hak ve Bâtl, Tahran, Sadra, 13.bs, hş. 1372, b.

_____, Seyrî der Sîre-i Eimme-i Athâr, Tahran, Sadra, 5.bs, 1369.

_____, Seyrî der Sîre-i Nebevî, Tahran, Sadra, 9.bs, 1370.

_____, Seyrî der Nehcü'l-Belâğa, Tahran, Sadra, 9.bs, 1372 c.

_____, Adl-i İlâhî, Tahran, Sadra, 8.bs, 1373 a.

_____, Fıtrat, Tahran, Sadra, 4.bs, 1372 d.

_____, Kıyam ve İnkılâb-ı Mehdi ez Didgâh-ı Felsefe-i Tarih, Tahran, Sadra, 12.bs, 1371.

_____, Mukaddimeî ber Cihânbinî-i İslâmî, c. 5, Camia ve Tarih, Tahran, Sadra, 7.bs, 1374.

_____, Mukaddimeî ber Cihânbinî-i İslâmî, c. 6, Zendeğî-i Câvîd ya Hayat-ı Uhrevî, Tahran, Sadra, 8.bs, 1373 b.

Sadru'l-Müteellihîn Şîrâzî, Muhammed b. İbrahim Kavvam, el-Hikmetü'l-Müte'âliye fi'l-Esfârî'l-Akliyyeti'l-Erba'a, Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 4.bs, hk. 1410, c. 8.

Sûzençî, Hüseyin, "Hall-i Paradoks-ı Âzâdî der Endîşe-i Şehid Mutahharî", Kabasât, Kış 1382 ve Bahar 1383, 30 ve 31. Sayılar.

Şeriatî, Ali, İntizâr-ı Mekteb-i İtiraz, Tahran, Neşr-i İlham, hş. 1362.

Tabâtabâî, Seyyid Muhammed Hüseyin, el-Mîzân fi Tefsiri'l-Kur'an, Beyrut, Müessesesi-A'lemî li'l-Matbuat, 2.bs, hk. 1363.

Tabâtabâî, Seyyid Muhammed Hüseyin, İnsan ez Âğâz tâ Encâm, Sâdık Laricanî, Tahran, İntişârât-ı el-Zehra, hş. 1363.